

УДК 342.951:351.82

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2022.2.14>

Надія Василівна Ільчишин,

кандидат юридичних наук,

Восьмий апеляційний адміністративний суд (суддя), м. Львів;

<https://orcid.org/0000-0002-0435-6480>

СУТНІСТЬ СТАДІЇ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ ПО СУТІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Визначено сутність окремих стадій адміністративного судочинства через визначення окремих завдань тих чи інших процесуальних дій, які вчиняються на стадії розгляду справи по суті. Ця стадія з огляду на головне її завдання є ключовою в процесі здійснення судочинства. Наголошено на розумінні стадії як окремого етапу провадження, для якого характерний відкритий принцип змагальності, тобто є реальна можливість у вербальній формі відстоювати свою позицію. Всі інші стадії провадження переважно здійснюються у письмовій формі, тобто без безпосередньої одночасної участі сторін спору. Сутність розгляду справи по суті виявляється у з'ясуванні істини і доведенні своєї правоти через представлення доказів.

Ключові слова: розгляд справи по суті, засади розгляду справи по суті, принципи адміністративного провадження, стадії провадження справи.

Оглядова стаття

Постановка проблеми

Сучасна наукова література дуже широко описує всі без винятку питання, пов'язані із процесом здійснення адміністративного судочинства. Однак сутність стадії розгляду справи по суті, розкрита через зміст і мету кожної окремої процесуальної дії, не дуже детально описана в літературі.

Стан дослідження проблеми

Питання адміністративного судочинства з огляду на систематичні зміни в українському законодавстві постійно висвітлюються у працях таких науковців, як О. Бандурка, С. Ківалов, М. Ковалів, І. Коліушко, А. Комзюк, В. Пчелін та ін.

Мета і завдання дослідження

Мета статті – охарактеризувати стадії адміністративного провадження розгляду справи по суті крізь призму осмислення завдань і цілей окремих процесуальних дій. Завданнями статті є: окреслити розуміння сутності стадійності адміністративного процесу, поділити весь процес на окремі етапи, роз'яснити їх значення в контексті сучасної політико-правової думки, надати характеристику стадії розгляду

справи по суті та розробити визначення розгляду справи по суті як наукового терміна.

Наукова новизна дослідження полягає у висвітленні авторського погляду на зміст стадії розгляду справи по суті, що дає змогу зрозуміти, що ця стадія є провідною з точки зору вирішення справи, однак базується на інформації, яка отримана під час попередніх «підготовчих» етапів.

Виклад основного матеріалу

Процедура здійснення адміністративного судочинства досить складна та багаторівнева, однак ключовим етапом у вирішенні спорів, які належать до юрисдикції адміністративних судів, є саме розгляд справи по суті. Цей етап є вирішальним у процесі адміністративного судочинства, адже саме він знаменується прийняттям рішення у справі та спрямуванням цього рішення до реалізації (або оскарження).

Стадійність адміністративного судочинства обумовлена багатьма факторами, серед яких ключовими є: строки і терміни проведення окремих стадій; обсяг правосуб'єктності учасників адміністративного судочинства; важливість рішень, що приймаються на кожному етапі. Безперечно, не можна стверджувати, що етап підготовчого провадження є неважливим. На нашу думку, варто говорити про його забезпечувальний характер, тобто про те, що на цій стадії «готуються» всі необхідні умови для подальшого розгляду справи по суті.

Стадія розгляду справи по суті є кульмінацією всього провадження. Її завдання та мета майже повністю відповідають спрямованості адміністративного судочинства в цілому, однак розгляд справи по суті є лише частиною провадження, що дає можливість лише частково ототожнювати його характеристики із загальною категорією адміністративного судочинства.

Натомість засади здійснення судочинства наявні в усіх без винятку етапах провадження. Варто підтримати думку В. Пчеліна, який наголошує, що адміністративне судочинство ґрунтується на таких ключових засадах: верховенство права, законність, рівність сторін, змагальність сторін, гласність і відкритість процесу, забезпеченість апеляційного та касаційного оскарження, обов'язковість судового рішення, а також справедливість і повноважність суду. Також дослідник під час тлумачення поняття «принципи організації судочинства» серед іншого вказує, що вони є основоположними засадами функціонування адміністративних судів з розгляду та вирішення публічно-правових спорів [1]. Розгляд і вирішення публічно-правових спорів розуміється як головна, кінцева мета здійснення всього процесу адміністративного судочинства, що підтверджує положення щодо важливості і пріоритетності стадії розгляду справи по суті. Від того і

основоположні ідеї адміністративного судочинства притаманні стадії розгляду справи по суті.

Авторський колектив навчального посібника з адміністративного судочинства акцентує увагу на тому, що саме судовий розгляд справи про публічно-правовий спір є базовою частиною здійснення адміністративного судочинства: «Судовий розгляд є основною стадією адміністративного процесу, що складається із сукупності процесуальних дій суду та інших учасників процесу і спрямована на розгляд і вирішення адміністративної справи по суті судом першої інстанції» [2, с. 415]. Погоджуючись із тезою авторів посібника, варто більш конкретизувати і те, що саме розгляд справи по суті як окремий етап судового розгляду є тією стадією, на якій реалізуються завдання та цілі адміністративного судочинства в цілому.

А. Руденко зазначає, що «адміністративне судочинство – це форма позовного здійснення правосуддя, яка полягає у всебічному, повному, об'єктивному розгляді та вирішенні адміністративними судами у стадійному порядку, визначеному нормами Кодексу адміністративного судочинства України, адміністративно-правових спорів, що виникають між фізичними та юридичними особами, з одного боку, та суб'єктом владних повноважень (органом державної влади, органом місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, іншим суб'єктом владних повноважень при здійсненні ним владних управлінських функцій на основі законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень), з іншого, із метою захисту прав та свобод фізичних осіб, прав і законних інтересів юридичних осіб, здійснення контролю у сфері публічно-правових відносин» [3, с. 28]. Розгляд справи по суті передбачає процесуальну форму та порядок реалізації певних дій у межах стадії адміністративного судочинства. Розгляд справи за своїм змістом є комплексом взаємозалежних дій, передбачених Кодексом адміністративного судочинства України. Розуміючи розгляд справи по суті як окрему стадію здійснення судочинства, наголосимо, що в її межах здійснюються окремі дії, які можна визначити як етапи розгляду справи. Саме дроблення стадії на окремі етапи, а в подальшому і дії, дозволяє більш повно сформулювати уявлення про сутність судових процедур на стадії розгляду справи по суті.

Загалом процес розгляду справи по суті поділяється на такі етапи: 1) відкриття розгляду справи по суті; 2) з'ясування обставин справи та досліджування доказів; 3) судові дебати; 4) ухвалення судового рішення. З огляду на це можна стверджувати, що розгляд справи по суті характеризується етапністю і послідовним виконанням окремих процесуальних дій, кожна з яких має своє значення.

Здійснення розгляду передбачає вчинення низки послідовних дій, які: по-перше, спрямовані на реалізацію завдань адміністративного

судочинства – справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень¹; по-друге, забезпечують проведення процесуальних дій у межах положень, що визначають порядок здійснення адміністративного судочинства; по-третє, надають реальну можливість сторонам спору та іншим учасникам процесу реалізовувати власне право на судовий захист прав, свобод та інтересів.

Особливістю адміністративного судочинства в Україні є те, що сторони спору мають нерівний соціально-політичний та адміністративно-правовий статус, що з огляду на існування правовідносин між ними найчастіше виключає диспозитивність цих відносин і має імперативний характер. Однак право на судовий захист і сам процес здійснення судового розгляду справи вирівнює повноваження сторін під час розгляду спору. Суд у цьому випадку виступає регулятором у відносинах щодо вирішення спорів між державою в особі органів влади і суспільством. Якщо порівнювати з розглядом справ по суті в межах кримінального судочинства, то адміністративне судочинство можна описати як можливість суспільства реально захищати власні права, свободи та інтереси у відносинах із державою в результаті виникнення спору, тоді як у кримінальному судочинстві – органи державної влади, а разом з ними і суд, з'ясовують обставини щодо протиправного діяння однієї сторони. Тобто варто підкреслити, що адміністративне судочинство є процесом з'ясування та вирішення спірного питання між двома рівноправними сторонами в одній справі, водночас кримінальне судочинство – це діяльність із визначення винуватості або невинуватості окремої особи, яку держава попередньо визначила підозрюваним і обвинуваченим у вчиненні суспільно-небезпечного діяння.

Адміністративне судочинство передбачає кілька стадій або етапів його здійснення, однак головною з них є розгляд справи по суті. Це пояснюється низкою факторів. По-перше, після виникнення будь-якого спору виникає потреба в його вирішенні, де саме адміністративні суди є тим органом, який уповноважений це зробити. Звернення до суду спрямоване на отримання бажаного результату – вирішення проблемних питань, які виникли в публічно-правових відносинах. Під час розгляду справи по суті здійснюється сам процес

¹ Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 12.05.2022).

вирішення. По-друге, розгляд справи по суті є стадією, де принципи змагальності у доведенні своєї позиції виявляється найбільше. По-третє, семантика самого словосполучення «розгляд справи по суті» передбачає прийняття кінцевого рішення, яким має закінчитися спір між сторонами, що виник. Однак зазначимо, що відсутність у назві стадії терміна «вирішення» свідчить, що в межах цієї стадії може бути прийнято рішення про закриття справи і залишення її без розгляду.

У загальному вигляді спрямованість і сутність розгляду справи по суті як одного з етапів адміністративного судочинства можна зобразити у формі піраміди (рис. 1).

Рис. 1. Етапи адміністративного судочинства

В основі піраміди лежить перша стадія здійснення судового розгляду – пред'явлення позову, яка полягає у виявленні ініціативи однієї зі сторін, між якими виник публічно-правовий спір. Кожен етап має важливе значення: без пред'явлення позову неможливе подальше відкриття провадження у справі. На цих двох діях базується діяльність, що в загальному вигляді має назву підготовчого провадження. Тобто пред'явлення позову і відкриття провадження є обов'язковою та необхідною умовою існування підготовчого етапу. Водночас підготовчий

етап є підґрунтям для здійснення розгляду справи по суті – завершальної стадії судового розгляду, для якої характерне використання інформації, отриманої на попередніх стадіях та в ході розгляду справи по суті. «Вершиною» провадження є безпосередньо вирішення спору, заради якого воно здійснюється. Вирішення спору відбувається на стадії розгляду справи по суті у формі ухвалення судового рішення.

У своєму дослідженні мети, завдань і принципів адміністративного судочинства, базуючись на думках видатних учених, Б. Будзик констатує, що «адміністративне судочинство як процесуальна діяльність пов'язується саме із “розглядом і вирішенням адміністративних справ”, що вказує на процесуальну сторону правосуддя в адміністративних справах, характеризуючи таким чином сам його процес, спрямований на вирішення публічно-правового спору, а також захист прав та інтересів фізичних та юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, якщо таке порушення мало місце» [4, с.90]. Науковець наголошує, що спрямованість адміністративного судочинства в цілому сконцентрована на розгляді та вирішенні справи. Сутність полягає у здійсненні заходів, спрямованих на досягнення чітко визначеної мети адміністративного судочинства, яку він убачає саме в розгляді та вирішенні справи, що відповідає сутності розгляду справи по суті.

Етап розгляду справи по суті передбачає реальне застосування адміністративно-правових норм. Йдеться саме про правозастосовну діяльність норм адміністративного процесуального законодавства. Змістом правозастосування є сприяння відновленню, забезпеченню та охороні прав і свобод суб'єкта правовідносин, в адміністративному судочинстві – суб'єктів публічно-правових відносин, чиї права порушені. Розгляд справи по суті можна розуміти як вид правозастосовної діяльності, що передбачає чітко визначену процедуру здійснення процесуально значущих дій із метою забезпечення справедливості, законності і відновлення порушених прав у публічно-правових відносинах, спори про які надійшли до суду.

Всі стадії адміністративного судочинства поділяються на етапи. Стадія розгляду справи по суті, на думку І. Качур, складається із трьох окремих етапів: відкриття судового засідання; з'ясування обставин справи та досліджування доказів; судові дебати й ухвалення та проголошення (вручення) судового рішення [5, с. 155]. Кожен окремий етап досліджуваної стадії передбачає здійснення окремих процедур.

Так, під час відкриття судового засідання здійснюється оголошення складу суду та роз'яснення права відводу; роз'яснення прав та обов'язків перекладачеві й експертові та приведення їх до присяги; встановлення осіб, які прибули на судові засідання; роз'яснення прав і обов'язків учасників судового засідання й окремо спеціалісту;

розгляд заяв і клопотань. Багаторівневість провадження передбачає те, що кожен наступний етап або стадія передбачає окремі дії, які мають досить вагоме значення для самого провадження.

Оголошення складу суду характерне для підготовчого засідання стадії підготовчого провадження і для розгляду справи по суті. Стаття 202 КАСУ визначає, що головуючий у судовому засіданні оголошує склад суду та роз'яснює учасникам спору їх право на заявлення відводу. Законодавство України, створюючи інститут відводу (самовідводу) суддів, гарантує сторонам право на неупереджений розгляд справи: «Законодавець також визначився, що для гарантування неупередженого розгляду і вирішення справи в адміністративному судочинстві передбачено інститут відводу (самовідводу) суддів. Підстави ж для відводу та самовідводу судді слід поділяти на безумовні, які чітко визначені законом, та оцінні, які вимагають оцінки. Вбачаємо, що безумовними є наступні підстави: 1) суддя під час попереднього вирішення цієї або пов'язаної з нею справи брав участь у процесі як представник (ст. 56 КАСУ), секретар судового засідання (ст. 63 КАСУ), свідок (ст. 65 КАСУ), експерт (ст. 66 КАСУ), спеціаліст (ст. 67 КАСУ), перекладач (ст. 68 КАСУ); 2) суддя є членом сім'ї або близьким родичем (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мати, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновитель чи усиновлений, опікун чи піклувальник, член сім'ї або близький родич цих осіб) сторони або інших осіб, які беруть участь у справі; 3) суддя є членом сім'ї або родичем іншого судді, що входить до складу цього ж суду, або родичем дружини (чоловіка) такого судді; 4) ті, що визначені ст. 28 КАСУ. Оцінними є такі підстави: 1) суддя прямо чи опосередковано зацікавлений у результаті розгляду справи; 2) є інші, крім уже зазначених, обставин, які викликають сумнів у неупередженості судді (наприклад, суддя висловив думку щодо змісту наступного рішення у справі ще до його ухвалення тощо)» [6, с. 60]. Роз'яснення права заявлення відводів надає учасникам спору право на отримання неупередженого та справедливого рішення. Однак варто пам'ятати, що зловживання своїми правами (ст. 45 КАСУ), а також правом на заявлення відводу судді може мати негативні наслідки і свідчити про затягування або ж приховування окремих фактів або інформації.

Наступним суд наголошує, яка справа розглядається, та встановлює учасників засідання. Ця процедура здійснюється за участі секретаря судового засідання, який доповідає суду, хто з викликаних у справі осіб з'явився на судове засідання, хто з учасників справи бере участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, чи повідомлено тих учасників справи, хто не з'явився, про дату, час і місце судового засідання (ст. 199 КАСУ).

Суд як орган державної влади повинен забезпечити можливість реалізації учасниками судового процесу їх прав та обов'язків. Для цього головуючий з'ясовує обізнаність учасників про їх права, роз'яснює все, що не зрозуміло.

Розгляд заяв і клопотань, що не були розглянуті під час підготовчого провадження, та їх вирішення здійснюються в разі їх неподання лише з поважних причин. Особливою умовою для вирішення є заслуховування думки інших учасників із цього приводу [7]. Важливо пам'ятати про своєчасність окремих процесуальних дій та оптимізацію тривалості судового розгляду справи. Отже, важливість і своєчасність здійснення процесуальних дій чітко визначається відповідними строками.

Приведення до присяги експерта, який по суті під час судового засідання надає коментарі щодо проведеної або проведення судової експертизи, має велике значення. Законодавством України передбачена кримінальна, адміністративна і дисциплінарна відповідальність експерта за завідомо неправдивий висновок експерта, здійснення ухилення від явки до суду без поважних причин на засідання, вияв неповаги до суду, а також перевищення повноважень чи невиконання обов'язків, передбачених Законом України «Про судову експертизу»¹. Зазначимо, що роз'яснення прав та обов'язків експерта на всіх етапах адміністративного судочинства є беззаперечно важливим: «З огляду на те, що в адміністративному законодавстві немає чітко визначених обставин, коли має бути призначена судова експертиза, значний ступінь відповідальності за неправомірне проведення експертизу бере на себе суддя, який виносить ухвалу про призначення експертизи. Така експертиза є процесуальною підставою для відбору і залучення експертів. Основна структура судової ухвали з цього питання має три складники: ввідний, описовий та резолютивний, що дає можливість провести вичерпний комплекс зі встановлення справедливості. До переліку необхідних відомостей, що зазначаються в ухвалі, внесено і відомості про роз'яснення експертам їхніх прав та обов'язків, а також попередження експерта про кримінальну

¹ Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 12.05.2022); Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 12.05.2022); Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 12.05.2022).

відповідальність за надання неправдивих висновків» [8, с. 108]. Варто додати, що, крім ухвали про призначення експертизи, експерт під розписку попереджається про відповідальність суддею під час відкриття судового розгляду справи по суті. Механізмом забезпечення цієї процедури виступає приведення експерта до присяги, чинність якої розповсюджується і на попередні висновки експерта в цій справі, надані до приведення присяги. Варто відмітити, що роз'яснення прав та обов'язків експерта, а також приведення його до присяги здійснюються «керівником експертної установи під час призначення особи на посаду та присвоєння кваліфікації судового експерта. Засвідчені печаткою експертної установи копії тексту присяги і розписки про ознайомлення з правами та обов'язками експерта і про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок, за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків подаються на вимогу суду»¹.

За аналогією до цього роз'яснюються права й обов'язки, а також приводиться до присяги перекладач, залучений до розгляду справи по суті. Ці процедури в межах розгляду справи по суті є дуже схожими за винятком того, що роз'яснення прав та обов'язків перекладачеві та приведення його до присяги здійснюється виключно судом.

Відповідно до ст. 206 КАСУ якщо на судове засідання не з'явилися свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, суд заслуховує думку учасників справи про можливість продовження судового розгляду справи за відсутності свідка, експерта, спеціаліста, перекладача, які не з'явилися, та постановляє ухвалу про продовження судового розгляду або про відкладення розгляду справи. Одночасно суд вирішує питання про відповідальність особи, яка не з'явилася².

Питання дотримання строків під час адміністративного судочинства є досить важливим з огляду на те, що їх порушення або затягування може сприяти винесенню несправедливого рішення у справі. Так, у випадку загального порядку розгляду адміністративної справи суд протягом 60 днів з моменту відкриття справи має розпочати розгляд справи по суті, за винятком подовження строків підготовчого провадження, коли розгляд справи по суті має початися на наступний день після закінчення підготовчого етапу. Розпочатий розгляд справи по суті має бути закінчений протягом 30 днів з дня його початку або ж зупинений тільки з підстав, встановлених пунктами 1-6 ч. 1 та пунктами 1-3 ч. 2 ст. 236 КАСУ.

¹ Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 12.05.2022).

² Там само.

Коротко узагальнюючи загальну характеристику сутності стадії розгляду справи по суті, варто погодитися із запропонованим В. Феннічем описом загальних рис вказаної стадії. Вчений наголошує, що окремі риси стадії більш повно та змістовно зможуть пояснити її природу. До них віднесено: 1) послідовність учинення процесуальних дій; 2) спеціально-визначене місце проведення судового засідання; 3) проведення засідання відбувається з обов'язковим повідомленням дати, часу та місця його проведення учасникам; 4) судові рішення має проводитися відкрито (за окремими винятками ч. 8 ст. 10 КАСУ), а дії та рішення, що приймаються, обов'язково озвучуються; 5) з будь-яких питань, що вирішуються під час розгляду справи по суті, суд виносить ухвалу; 6) обов'язкова фіксація судового засідання; 7) обрядовість судового засідання [9].

Послідовність дій під час розгляду справи по суті продиктована нормами чинного законодавства та передбачає те, що кожна наступна дія не можлива без проведення попередньої (винятком є спрощене провадження). Всі етапи стадій складають комплексну систему, яка характеризується цілісністю і повнотою, результатом якої є винесення судового рішення.

Чітке визначення місця проведення судового засідання (ст. 194 КАСУ) передбачає, що воно проводиться у спеціально обладнаному приміщенні – залі судових засідань. Окремі процесуальні дії за необхідності можуть учинятися за межами приміщення суду. Однак з огляду на розвиток технологій, принцип розумності і незатягування строків провадження, а також сучасні карантинні обмеження судові засідання може проводитися в режимі відеоконференції (ст. 195 КАСУ).

Обов'язковою умовою проведення розгляду справи по суті є повідомлення про місце, дату і час його проведення всім учасникам справи. Секретар судового засідання відповідно до ст. 63 КАСУ здійснює повідомлення та виклик учасників засідання. Порядок здійснення повідомлення та виклику регламентовано окремою главою 7 розділу I КАСУ. Встановлено, що формат повідомлення може варіюватися, а крайнім строком вручення повідомлення або виклику є не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання, крім випадку, коли повістка вручається безпосередньо в суді.

Керуючись принципом гласності, варто акцентувати увагу на тому, що розгляд справи по суті здійснюється у відкритому судовому засіданні, крім винятків, коли інформація, яка може бути розглянута, має обмежений доступ і її публічне оголошення може суперечити принципу нерозголошення таємної та іншої інформації, охоронюваної законом, а також необхідності захисту особистого або сімейного життя учасників процесу. Зазначимо, що всі процесуальні дії, які мають місце під час розгляду справи по суті мають озвучуватися.

Наступною обов'язковою умовою є документальне підтвердження процедурних рішень відповідною ухвалою. Ухвала в адміністративному судочинстві розуміється як рішення, яким вирішуються питання, пов'язані з процедурою розгляду адміністративної справи, та інші процесуальні діяння (ст. 4 КАСУ). Винесення ухвали варто розглядати як своєрідну гарантію забезпечення прав та інтересів учасників розгляду справи по суті. Це є своєрідним обмежувальним етапом окремих процесуальних дій, у випадку незгоди або думок щодо незаконності чи необґрунтованості цього рішення є можливість оскаржити його в законному порядку.

Якщо йдеться про рішення в кожній окремій процесуальній дії, то вони «фіксуються» або розмежовуються окремими ухвалами суду з різних питань та в різній формі. Важливою рисою розгляду справи по суті є безперервна фіксація всього процесу засідання за допомогою технічних записуючих засобів і шляхом протоколювання засідання. Необхідність дотримання вимог щодо обов'язкової фіксації засідання зумовлена знову ж таки ймовірними, інколи притаманними сучасній судовій практиці зловживаннями чи проявами неупередженості і несправедливості.

Окремо варто зупинитися на такій ознаці розгляду справи по суті, як обрядовість судового засідання. Україна належить до романо-германської правової сім'ї, тому норми-традиції не є джерелом права. Однак у випадку судового засідання такі норми набули свого нормативного підтвердження в багатьох процесуальних нормативно-правових актах і тих, що регламентують здійснення адміністративного судочинства. Так, статті 197–198 КАСУ визначають порядок звернень у судовому засіданні та певні обов'язки учасників засідання щодо вияву поваги до суду. Своєрідне примусове (вимоги до звернення до суду та норми поведінки у суді) положення мають обґрунтовані підвалини. В. Кравчук зазначає, що «повага до суду забезпечуватиме судовим рішенням своєрідний кредит суспільної довіри, коли кожна особа, навіть якщо рішення ухвалене не на її користь, однаково вважатиме його правильним, законним і справедливим, виходячи із загального переконання в авторитетності судової влади. Суспільство має усвідомлювати, що судовим рішенням встановлюється істина та відновлюється справедливість. А у разі незгоди з рішенням суду громадянам забезпечується право на його оскарження, тому якщо дійсно мала місце судова помилка, рішення підлягатиме скасуванню».

Крім того, від ступеня поваги до суду залежить визнання держави правовою, тому вважаємо, що повага до суду є однією із підвалин правової держави. Підвищення авторитету суду, утвердження його незалежності, посилення довіри громадян до суду та суддів формуватимуть в суспільстві таку гостро потрібну сьогодні повагу до судової

влади. Впевненість у пработі суду, його незалежності та об'єктивності забезпечує ефективне здійснення правосуддя, гарантує стабільність, мир і спокій у державі» [10, с. 31].

Висновки

Отже, сутність стадії розгляду справи по суті можна визначити як цілеспрямований комплекс процесуальних дій, спрямованих на з'ясування всіх необхідних обставин справи, її вирішення по суті, тобто (не)визнання дій чи бездіяльності сторін справи незаконними або такими, що не відповідають дійсності, з метою встановлення справедливості публічно-правових відносин у суспільстві і надання реальної можливості суб'єктам таких відносин повною мірою захищати власні інтереси в судовому порядку.

Список бібліографічних посилань: 1. Пчелін В. Поняття та значення принципів організації адміністративного судочинства. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2016. № 4. С. 88–93. 2. Ковалів М. В., Гаврильців М. Т., Стахура І. Б. Адміністративне судочинство : навч. посіб. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2014. 596 с. 3. Руденко А. В. Адміністративне судочинство: становлення та здійснення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2006. 209 с. 4. Бедзик Б. Мета, завдання та принципи адміністративного судочинства на сучасному етапі реформування судової системи України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2017. № 884 (16) С. 88–92. 5. Качур І. А. Порядок розгляду адміністративних справ: у контексті стадійності адміністративного провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 3. С. 152–156. URL: http://lsej.org.ua/3_2018/44.pdf (дата звернення: 12.05.2022). 6. Копетюк М. Адміністративний суд як суб'єкт адміністративного судочинства. *Історико-правовий часопис*. 2018. № 2 (12). С. 58–62. 7. Гімон М. М. Реалізація права на справедливий суд в адміністративному судочинстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 20 с. 8. Романюк М. Відповідальність експерта, залученого під час адміністративного процесу (за законодавством України). *Національний юридичний журнал: теорія та практика*. 2019. № 1. С. 108–111. 9. Феннич В. П. Судове засідання як процесуальна форма стадії розгляду справи по суті в цивільному процесі // *Закарпатські правові читання : матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 11–31 квіт. 2019 р.) / за заг. ред. О. Я. Рогача, Я. В. Лазура, М. В. Савчина*. Ужгород : РІК-У, 2019. С. 256–258. 10. Кравчук В., Сташків Н. Повага до суду як один із принципів правової держави. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 4 (12). С. 7–33.

Надійшла до редколегії 19.05.2022

Ilchyshyn N. V. The essence of case on the merits consideration stage in administrative proceedings

Study of the administrative proceedings order of implementation as a whole involves the determination of the essence of individual stages of such proceedings. The stage of consideration of the case on the merits due to the specificity of the procedural actions involves a number of both procedural actions designed to ensure a full and impartial clarification of the truth in the dispute, as well as compliance with certain issues of the traditionality of the court session. In other words, consideration of the case on its merits is usually carried out within the framework of a court session, which is characterized as the procedural activity of almost all participants in the process, without exception, in one place. This allows for a more qualified (availability of experts and specialists) and objective (possibility to ask participants questions) assessment of the entire evidence base and to reach certain conclusions. The subject of the research is the norms of the current legislation and the scientific views of famous scientists regarding the meaning and content of such a stage as consideration of the case on its merits.

During the research, using the methods of scientific analysis, explanation and generalization, an analysis of existing doctrinal developments and norms of current legislation, which determine the order and forms of administrative proceedings in relation to the judicial review of disputes, was carried out.

The result of the study is the characterization of such a stage of administrative proceedings as consideration of the case on its merits, through the prism of understanding the tasks and goals of individual procedural actions. The definition of the essence of the case consideration is emphasized separately as a scientific term.

The author's definition of the essence of the consideration of the case on the merits is formulated, that is a purposeful set of procedural actions aimed at clarifying all the necessary circumstances of the case, its resolution on the merits, i.e. (non)recognition of the actions or inactions of the parties to the case as illegal or untrue, with the aim of establishing the fairness of public legal relations in society and providing a real opportunity to the subjects of such relations to fully protect their own interests in court.

The conclusions presented in the work can be used in the educational process of legal education students and during the development of new draft laws in the field of administrative legislation.

Key words: consideration of the case on the merits, principles of the consideration of the case on the merits, principles of administrative proceedings, stages of the case proceedings.

